

📖

Μπάνκσι,
«Αποκεντρωμένο
κοινοβούλιο»
(2009)

📖 INFO

Το βιβλίο «Το πολιτικό κόμμα» του Κώστα Ελευθερίου θα κυκλοφορήσει αυτή την εβδομάδα από τις εκδόσεις του Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ

ων της νεωτερικότητας· παρά ταύτα, ο μετασχηματισμός αυτών των προϋποθέσεων μπορεί να μεταβάλει και τον τρόπο με τον οποίο τελείται η εκπροσώπηση ή οργανώνεται η δημοκρατία. Δεν υπάρχει κάποιο ουσιοκρατικό περιεχόμενο στον ρόλο του κόμματος· είναι προϊόν ιστορικών συνθηκών και εάν αυτές εκλείψουν, είναι πιθανό να εκλείψει και το ίδιο και να πάρει τη θέση του κάποια άλλη πολιτική ή συλλογική μορφή.

Για πολλούς τα κόμματα δεν είναι παρά απρόσωποι μηχανισμοί που αποκλείουν τους πολίτες από κρίσιμες αποφάσεις που αφορούν τη ζωή τους.

Αυτή ήταν μια βασική αντικομματική κριτική που λειτουργήσε σαν βάση για τον λεγόμενο σιδηρένιο νόμο της ολιγαρχίας του Ρόμπερτ Μίχελς, όπου χαρακτηριστικό των κομματικών οργανώσεων είναι η αναπόφευκτη συγκρότηση ενδιάμεσων και επαγγελματιοποιημένων γραφειοκρατικών στρωμάτων με ιδιοτελή συμφέροντα, που διαμεσολαβούν τη σχέση κομμάτων και κομματικών βάσεων. Από την άλλη πλευρά, τα κόμματα επειδή δεν επιθυμούν να ασκήσουν πίεση στην εξουσία όπως θα έκανε ένα συνδικάτο, αλλά διεκδικούν την άσκηση της εξουσίας λειτουργούν σαν μηχανισμός εμπλοκής των πολιτών στη διαμόρφωση πολιτικών προγραμμάτων ή και πολιτικών και εντέλει στην άσκηση εξουσίας. Το κλειδί είναι η εσωκομματική δημοκρατία. Εφόσον αυτή οργανώνεται λειτουργικά, περικτικά και ουσιαστικά, τότε διαμέσου του κόμματος ο πολίτης μπορεί να επηρεάσει καταστάσεις. Βέβαια, τις τελευταίες δεκαετίες η τάση είναι προς την αντίθετη κατεύθυνση, της συρρίκνωσης της εσωκομματικής δημοκρατίας. Αυτό αποτελεί βασική εκδήλωση της λεγόμενης κρίσης των κομμάτων που τα καθιστά αποδέκτες μιας ολοένα διευρυνόμενης κοινωνικής δυοπιστίας.

Συναντάμε την «ελληνική ιδιαιτερότητα» και στην περίπτωση των κομμάτων;

Είναι γεγονός πως η προσέγγιση περί «ελληνικής ιδιαιτερότητας» ή «ελληνικού εξαιρετισμού» προσμειώνει (και όχι πάντοτε προς ωφελιά της) την εγχώρια κοινωνική επιστήμη. Είναι σαφές ότι υπάρχουν εθνικές ιδιαιτερότητες –όχι μόνο στην Ελλάδα– που καθορίζουν τον χαρακτήρα του κομματικού φαινομένου. Στα καθ' ημάς, η ανάπτυξη μαζικών κομματικών οργανώσεων είναι ύστερο φαινόμενο που συνδέθηκε με τη μετάβαση στη δημοκρατία το 1974 και εν γένει με το γχείρημα του εκδημοκρατισμού. Η ο ιδιαίτερος τρόπος κατοχύρωσης της καθολικής αντρικής ψηφοφορίας τον 19ο αιώνα, διαμέσου της θεσμοποίησης των προεπαναστατικών δικτύων πατρωνίας, καθυστέρησε για πολλές δεκαετίες την ανάπτυξη οργανωμένων κομμάτων. Παρά ταύτα, θα ήταν λάθος να επικρατήσει απόλυτα μια αντίληψη περί ελληνικού εξαιρετισμού, καθώς τα σχήματα της θεωρίας των κομμάτων συνιστούν αυτονότες και γόνιμες αφετηρίες για τη μελέτη του ελληνικού κομματικού φαινομένου. Τα ελληνικά κόμματα μοιράζονται πολύ περισσότερα πράγματα με τα κόμματα του εξωτερικού απ' ό,τι νομίζουμε.

Κώστας Ελευθερίου

Για τον «δαιμόνα» των καιρών μας

Συζήτηση με τον πολιτικό επιστήμονα σχετικά με τη φύση και τη λειτουργία των κομμάτων

Συνέντευξη στον Παναγιώτη Φρούντζο

Με αφορμή το νέο του βιβλίο «Το πολιτικό κόμμα», το οποίο θα κυκλοφορήσει αυτή την εβδομάδα από το Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ, αναζητήσαμε τον Κώστα Ελευθερίου, διδάσκοντα Πολιτικής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και συντονιστή του κύκλου πολιτικής ανάλυσης του ΕΝΑ, για να συζητήσουμε σχετικά με το δαιμονοποιημένο πολιτικό υποκείμενο των καιρών μας.

Τι είναι το πολιτικό κόμμα;

Μια διαρκής και καταστατικά τυπική οργάνωση η οποία διαρθρώνεται από το κεντρικό στο περιφερειακό επίπεδο, στρατολογεί μέλη και προσελκύει υποστηρικτές, αναδεικνύει το κατάλληλο πολιτικό προσωπικό και διαμορφώνει τις κατάλληλες πολιτικές προτάσεις για να διεκδικήσει και να ασκήσει την πολιτική εξουσία. Λίγο ως πολύ σε αυτό τον ορισμό περιλαμβάνονται όλα τα στοιχεία που συνδέουν τη φυσιολογία και κατοχυρώνουν τη λειτουργική ιδιαιτερότητα του κομματικού θεσμού. Είναι ο κατεξοχήν εκφραστής της πολιτικής

εκπροσώπησης, συνδέοντας το κράτος (και το πολιτικό σύστημα) με την κοινωνία και τα αιτήματά της, άλλοτε ως παράγοντας ενσωμάτωσης και άλλοτε ως παράγοντας ανατροπής. Η γένεση του κομματικού φαινομένου είναι συνυφασμένη με την ανάπτυξη της νεωτερικής πολιτικής και των κοινοβουλευτικών θεσμών και με τον συνακόλουθο εκδημοκρατισμό τους, καθώς και με την ανάπτυξη της οργανωμένης συλλογικής δράσης και των καπιταλιστικών κοινωνιών εν γένει.

Μπορεί ένα κόμμα να υπηρετεί το συμφέρον του συνόλου σε μια βαθιά ταξική κοινωνία;

Ναι, μπορεί. Λόγω της ικανότητας που έχει να ενοποιεί τα διάχυτα αιτήματα σε πολιτικά προγράμματα. Τα κόμματα πάντοτε επιδίωκαν να διαμορφώσουν τις κατάλληλες κοινωνικές συμμαχίες που θα τους επέτρεπαν να διεκδικήσουν την εξουσία ή να διευρύνουν την εκλογική τους επιρροή. Ωστόσο οποιοδήποτε κυβερνητικό αίτημα για να είναι νομιμοποιημένο και εντέλει βάσιμο πρέπει να συνιστά μια προγραμματική πρόταση που αναφέρεται στη γενική κατάσταση μιας δοσμένης κοινω-

νίας, ακόμη κι αν στην υλοποίησή του λειτουργήσει λίγο περισσότερο υπέρ μιας συγκεκριμένης κοινωνικής συμμαχίας. Για να το πούμε αλλιώς, το κόμμα οφείλει να παρουσιάζει στην κοινωνία μια ιδεολογικά θεμελιωμένη ερμηνεία του γενικού συμφέροντος, προβάλλοντας ένα συγκεκριμένο όραμα περί του τι είναι «δίκαιη κοινωνία».

Στη μελέτη σας αναφέρετε ότι «δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία χωρίς πολιτικά κόμματα». Δεν θα μπορούσε να υπάρξει δημοκρατία χωρίς κόμματα;

Τα κόμματα είναι δεμένα με την εμπειρία της νεωτερικής δημοκρατίας. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η διαμόρφωση των φιλελεύθερων δημοκρατικών θεσμών αλλά και η εμβάθυνση της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες τους διήλθαν μέσα από την κομματική παρέμβαση, μέσα από την προνομιακή θέση του κομματικού θεσμού στη σχέση κράτους και κοινωνίας. Προφανώς και τα πράγματα δεν είναι στατικά ούτε αμετακίνητα. Ο κομματικός θεσμός εξακολουθεί να αναπαράγεται διαμέσου των υλικών προϋποθέσε-

«Τα ελληνικά κόμματα μοιράζονται πολύ περισσότερα πράγματα με τα κόμματα του εξωτερικού απ' ό,τι νομίζουμε»